

Beşminillik tarixin ərməğanı, qədim mədəniyyət ocağı, füsunkar təbiət mənzərələri ilə əsrarəngiz cənnətməkan, Azərbaycanın döyünən ürəyi, Naxçıvan. Uca dağları, qocaman qayaları ilə yaşıl folkloru, milli dəyərləri, zəngin mətbəxi ilə bu təbiətin əkizi özü haqqında özü söhbət açır.

Gəlin bu diyara... Gecələrinin ulduztek sayrışan işıqlarının büllur dənizə bənzər sularında Nuhun gəmisinə əyləşin, "Dünya tufanı"nın dinləyin bu diyardan, o, sizə minilliklərdən danışacaq. Nuhun gəmisini ilə yaşıl olduğundan, Gəmiqayanın sirrindən, İslam mədəniyyətinin beşiyini yürgələməsindən, Manna, Midiya, Atropatena, Əhəmənilər, Ərəb xilafətinə, Xürrəmilər hərəkatına, Salarilər, Rəvvadilər, Səlcuqlara şahidliyindən, bu məmləkətin qəlb döyüntüsü Naxçıvan şəhərinin 40 ilədək Atabəylər dövlətinin paytaxtı olmasından danışacaq. XIII əsr monqol işğalından, Hülakülər, Elxanilər dövründən, XIV əsrin Qızıl Ordasının Toxtamışından, Əmir Teymurun Əlincəyə 14 illik qara sevdasından danışacaq. Naxçıvanda intişar tapmış hürufilik təriqətindən, bu təriqətin yaradıcısı Fəzlullah Nəiminin Əmir Teymurun oğlu Miranşah tərəfindən edamına şahidliyindən söz açacaq. Dinlədikcə onun söhbətlərini nəvələrimizin soyuq qış gecələrində isti soba başında söylədikləri doyumuz nağılların qəhrəmanlarını tapacaqsınız bu diyarda. Mühəribələr, işğallar, mübarizələr, müdafiələr, qəhrəmanlıqlar əsr-əsr bu yurdun tarixini, bu gözəl coğrafi mövqeyə həsədi, onu əldə etmək istəklərini qoyur ortaya. Səfəvilər dövlətinin Naxçıvanı fəth etdiyini, XVI-XVII əsrlərdə Səfəvi--Osmanlı müharibələri ucbatından əldən-ələ keçdiyini, dəfələrlə qarət olunaraq dağıdılmasını "xatırlayır" bu diyar. Naxçıvan xanlıqı dövründən, bu xanlığın paytaxtı olmasından, Kəngərillərdən bəhs edir, Türkmənçay, Qars, Moskva müqavilələrinə münasibətini bildirir. Erməni daşnaklarının başına gətirdikləri oyunları hər daşına, qaya-sına hopan faktlarla səsləndirir, Türk-Araz Respublikasının, Naxçıvanın muxtariyyətinin yaradılmasının səbəblərini açıqlayır bu gözəlliklər yurdu. Bu söhbətlərdə bəzən çarəsizliklər, bəzən haqsızlıqlar, bəzən də mübarizlik, əyilməzlik duyulur.

Danışır Naxçıvan, saatlarla olanlara keçənlərə şahidliyindən danışır... Bədxah qonşusu Ermənistandan, onların torpaq iddialarının heç bitməyib, əsrlərlə davam etməsindən, şəhidlərdən, oğul həsrətli analardan, ata həsrətli uşaqlardan söz açır. 70 il sovet imperiyasının buxovlarından əzilən diyar kimi danışır. Naxçıvanın ermənilər tərəfindən blokadaya salındığı 1990-cı illərdən danışır. Blokadanın ilk illərində insanların üzleşdiyi çətinliklərdən, məşəqqətlərdən, məxsus olduğu Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda buradakı mübarizələrindən, bu diyarın rolundan, mövqeyindən, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Yaradanın bu torpağa bəxşişi, bu torpağın övladının millətinin, dövlətinin xilaskarı olduğundan danışır.

Gəzin qarış-qarış bu diyarı, dinləyin söhbətini... Muxtariyyətinin 100-cü, müstəqilliyinin 33-cü, blokadalı həyatının 34-cü və blokadalı-inkışafı, tərəqqili dövrünün 30-cu ilini yaşayan bu diyarı dinləyin. Addımlayın səkilərlə, küçələrlə, bu qədim diyarın hər addımında şəhərinde, kəndində təmənnəsiz baxa

Naxçıvan özü özündən danışır..

Naxçıvan Muxtar Respublikası-100

biləcəyiniz muzeyləri – Heydər Əliyev Muzeyi, Dövlət Bayrağı, Tarix, həmçinin Ədəbiyyat, Xatirə, Cəmşid Naxçıvanski muzeyləri, Cəlil Məmmədquluzadənin, Hüseyn Cavidin, Məmməd Arazın ev-muzeyləri, Bəhrüz Kəngərli, "Xan Sarayı" Dövlət Tarix-Memarlıq, Xalça, Açıq Səma Altında muzeyləri, yurdumuzun bölgələrinin salnaməsi olan tarix-diyarşünaslıq muzeyləri ulu keçmişinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətinin daşlaşmış səhifələrini vərəqləyir, özündən danışır. Azərbaycan dramaturgiyasının təməl daşı olduğunu söyləyir. Bu yurdu kəlməkəlmə, misra-misra anladır.

Nuh Peyğəmbərin məzarı, Xan sarayı, Naxçıvanqala, Əlincəqala, Məminə xatın, Güllüstan, Qarabağlar türbələri, Xanəqahı, Buzxanaları, qədim hamamları ilə tarixin özüdür Naxçıvan! Bütün bunların fonunda müasir universitetləri, kitabxanaları, kinoteatrları, yaşayış binaları, park, xiyabanları, müasir tikililəri ilə qədimliklə müasirliyin çiyin-çiyinə mənzərəsini seyr edəcəyiniz məkanlır Naxçıvan!

Bu diyar hər addımda tarixindən söhbət açır. Xan sarayına gəlin, Naxçıvan xanlarının bu möhtəşəm iqamətgahında xanlar sülalələri – Kəngərillərlə, Naxçıvanskiylərlə tanış olun. Bu heykəllər şəhərində Dədəmiz Qorqudun qopuzunu sinəsinə sıxıb söylədiyi nəsihətlərini, Koroğlunun Misri qılıncını siyirib igidlik, qəhrəmanlıq dərslərini, Babəkin azadlıqdan gözəl başqa heç bir şeyin olmaması barədə mübariz söhbətlərini dinləyin.

İslam mədəniyyətinin beşiyi Naxçıvan qədim İmamzadə, məscid və pirlərdən söhbət açır. Ulu Yaradanın möcüzə əsəri olan "Əshabi-Kəhf"lə ümidlərin, pənahların, niyyətlərin, arzuların, gerçəklərin ünvanı olan Naxçıvan!

Qədim yallılar yurdu Naxçıvan. Şərurunun el yallıları ilə xalqın etnoqrafiyasının güzgüsü, folklor qaynağı, festivallar diyarıdır, Naxçıvan. Bu diyar ərələr, ərənlər oylağı olan Naxçıvanqaladan zaman-zaman söhbət açdıqca bu gün burada milli dəyərləri, adət-ənənələri, əkinçilik mədəniyyəti ilə bağlı keçirilən festivallar, cəngi üstündə köklənmiş gənclərimizin fleşmobları keçmişlə müasir dövr arasında möhtəşəm bir körpü salır. Bu

körpü gəncləri ecdadlarımıza qonaq aparr. Gənclər onların söhbətlərini dinləyib, nəsihətlərinə qulaq asdıqca bu diyarın layiqli övladlarına çevrilirlər.

Bütün dövrlərdə elm məbədi sayılan, hər il yüksək ballarla tələbə adını qazanan gəncləri ilə Azərbaycan təhsilinin qürurudur, Naxçıvan! Universitetlərində, kolleclərində yetişdirdiyi sabahın qurucularının himayədarı, xarici ölkələrdən bu elm ocaqlarında təhsil almağa gələn gənclərə açıq qapıdır, Naxçıvan!

İdmanın geniş meydanı, şahmata – dünyanın zəka sahiblərinə qucaq açan, beynəlxalq çempionatlar mərkəzidir bu diyar. Gənclərin asudə vaxtlarını, istirahətlərini qoynundakı zəngin fondlu kitabxanaları, kinoteatr, kafe, park, Əyləncə adası, istirahət mərkəzləri ilə təşkil etməklə yenə də özündən söhbət açdıqca köksünə sığdırdığı "Qızlar bulağı"ndan – gənc-lərin əhd-peyman ocağından, isti yayın sərin guşəsi "Bazar gölü"ndən – var olanlardan, yaradılanlardan danışır.

Gənclər ilə bərabər, yaşlı insanlara da qayğı bəsləyir bu diyar. Onlara güllərin-çiçəklərin, yaşıl-ıqların ağışına aldığı park və xiyabanalarda nəvə-nəticələri ilə gözəl istirahətli xoş saatlar yaşadır. Təqaüdüclülərin evinin qapılarını insanların üzünə açmaqla buranı yaşlıların görüşmək, söhbətləşmək, paylaşmaq ünvanına çevirib.

Dəniz səviyyəsindən yüz metrərlə yüksəklərə sığınan, yaşılın bütün tonlarını dağına-çəmənlinə səpən, doyumuz güllə-çiçəyi, buz bulaqları, heyrətamiz havası ilə qonaqlarını salamlayan Batabatın, Göygölün anasıdır Naxçıvan! Dörd bir tərəfini, sanki igidlərinin qızını-gəlinini qoruymuş kimi saran uca dağlarının zirvəsi buludlarla öpüşən diyardır, Naxçıvan. "Şişpapaqlı" bu dağların uca zirvəsindən daşların bağırını yara-yara süzülən, torpağın altından qaynayıb çağlayan 230-dək buz bulaqları, su mənbələri ilə süfrələrin yaraşığı, şəfa ocaqları, həm də təbii və mineral sular muzeyidir, Naxçıvan. "Badamlı"sı, "Sirab", "Vayxır", "Darıdağ", "Nəhəcir", "Güllüstan"ı ilə dünyanı gəzən bir bəxtəverdir, Naxçıvan!

Dünyanın neçə-neçə ölkəsindən yuxarı

tənəffüs yolları, açgöy xəstəlikləri və allergiyalardan əziyyət çəkib Duzdağ Fizioterapiya Mərkəzinə – bu duz qalereyasına gənlərə bir udum nəfəslə şəfadır, Naxçıvan!

Dağ-dərələrinin yetirib-bitirdiyi saysız-hesabsız nemətlərin hər biri unudulmaz damaq dadıdır. Bağ-bağatlarının bu yerlərin bol oksigenli, təmiz havasından, saf suyundan ərşəyə gələn yüz çeşidli meyvəsi – alması, heyvası, göycəsi, cəvizi, badamının dadı-tamı bir başqa, görünüşü bir başqadır. Torpaqdan boyverən min adda, min bir dadda, hər biri bir dərddin dərmanı olan bitkilərin – kəkləkotunun, həmərsinin, yemişanın, baldırğanın, yarpızın, nanənin, qantəpərin vətənidir, Naxçıvan!

Təbiət gözəli Ordubadla qürur duyan, Şahbuzunun hüsnünü oxşayan, alınmaz qalası Sədərəkə öyünən, Culfasını Arazın nəğməsi ilə böyüdən, Babəkinə xalqının igid övladının adını verən, Kəngərlişini – sonbeşiyini bağına basan müqəddəs anadır Naxçıvan! Paytaxt şəhərinin qədim məhəllələri – Ağabəylilər, Atabəylər, Anbar, Cığılı, Cığatay, Çaparxanlı, Dabbaqxana, Dizə, Əlixan, Xincov, Xoylu, Kəngərli, Qala, Qaraağac, Qurdlar, Şahab, Sallaqxana, Sarvanların hər biri bu qədim şəhərin bir tarixi guşəsi, bir sənətkarlıq ocağı, özünəməxsus adət-ənənəsi olan bir bölgəsidir.

Bu yurdun zəhmətsevər, torpağına, elinə bağlı insanların həmdəmidir, Naxçıvan. Köksündə əkinçiyə-biçinciyə yer verən, taxıl zəmisini, ətirli təndir çörəyidir, göz baxdıqca uzanan, insanların bir qoyub min götürdüyü bərəkətli torpaqdır, Naxçıvan! Dağlarının, düzlərinin min adlı, min bir dadlı nemətləri ilə hər bir sakininə ruzi payı ayıran ata ocağıdır, Naxçıvan. Ulu Tanrının insanlar üçün ruzi mənbəyi yaratdığı arılar vurulduğun, aşiq olduğu məkandır, Naxçıvan! Yaylaqlarında, obalarında bol yaşıl otlarıyla qoyun-quzusunun bol südünü yağa, pendirə, qatığa, şora çevirən kənd adamlarının ehtiyacıdır, Naxçıvan!

Təbiətinin rəngarəng gül-çiçəyi, bitkiləri ilə boyadılan əlçim-əlçim yunun hanalarda sıralanan ipliği, xalçalara vurulan min bir ilmə, naxış, hər biri tarixin bir səhifəsi olan qədim xalçalarına həkk olunan milli ornament, butadır, Naxçıvan!

Qonaqpərvər, xoşxasiyyət insanların yurdu bu diyar! Milli mətbəxinin məşhur ət qovurması, ərıştəsi, qayğanağı, qaysavası, kətəsi, lavaşı, çaxıru, baldırğanı ilə damaq dadıdır, Naxçıvan!

Naxçıvan sakinləri kimi, qonaqlarına, buraya üz tutan turistlərə yanlarında heç bir bələdçi olmadan özündən söhbət açsın, danışsın bilir. Təyyarədən enib, hava limanının möhtəşəm binasından bu diyara üz tutanları burada güllər qarşılayıb, qayıdarkən də güllər yola salır. O güllər illərdir, zəhmətin göz yaşları – alın teri ilə suvarılıb, gözoxşayan olub. Bu yolda yurdun əzəmət simvolu olan Haçadağının modeli ilə qonaqlarını salamlayır, "xoş gəlmisiniz", – deyir, Naxçıvan!

Dağ qürur, müqəddəslik, tarix, yaddaş deməkdir. Bunlardan bəhs edən həmin model bu torpaq haqqında ilk təəssürat yarıdır. Naxçıvan sakinlərinin məftunu olduğu kimi, qonaqlarının da xoş təəssüratlarının diyarıdır. İstirahət, gəzmək üçün hər il seçim edilən, hər kəsin heç də hər yerdə rast gəlmədiyi, 5000 il yaşılı, keçmişinə sadıq, bu günü heyran edən, qonağını yola salarkən "bir də mənə dön", – deyən, danışan diyardır, Naxçıvan! Bir sözlə, hər şeyi ilə, bütövlükdə, –hüzurdur, Naxçıvan!..

Mətanət Məmmədova

